

Delyth Jewell AS
Cadeirydd
Y Pwyllgor Diwylliant, Cyfathrebu, y Gymraeg,
Chwaraeon a Chysylltiadau Rhyngwladol
Bae Caerdydd, Caerdydd, CF99 1SN
SeneddDiwylliant@senedd.cymru

25 Tachwedd 2025

Annwyl Delyth Jewell AS

Craffu blynyddol ar waith Comisiynydd y Gymraeg

Ar fy rhan i a'm Dirprwy, Osian Llywelyn, hoffwn ddiolch yn fawr am y cyfle i ddod i roi tystiolaeth i'r Pwyllgor ar 12 Tachwedd 2025. Dyma ymateb i'ch sylwadau.

Ystyriaethau o ran y gyllideb

Byddem yn croesawu mwy o adnoddau. Fodd bynnag, hyd yn oed petai adnoddau yn prinhaus, byddem yn parhau i groesawu dod â mwy o gyrff o dan safonau'r Gymraeg. Mae hynny oherwydd ein bod yn bendant o'r farn fod dod â mwy o gyrff a sectorau o dan Safonau'r Gymraeg o les i'r iaith Gymraeg. Byddai gwneud hynny heb adnodd ychwanegol yn rhoi pwysau ar adnoddau'r swyddfa, ac yn golygu y byddai'n rhaid i ni rheoleiddio fwy-fwy ar sail risg.

Mae ein cyfrifoldebau yn cynyddu dros amser, a mae angen adnoddau digonol arnom er mwyn gwneud ein gwaith yn effeithiol. Rydym wedi nodi hyn yn ein [cynigion manifesto](#) lle'r ydym yn gofyn i lywodraeth nesaf Cymru gyhoeddi rheoliadau safonau'r Gymraeg ar gyfer Gweinidogion y Goron ac adrannau anweinidogol Llywodraeth y Deyrnas Unedig, ac yn gofyn am raglen glir ar gyfer ymestyn safonau'r Gymraeg i sectorau a sefydliadau eraill.

Hyd yma wrth i adnoddau brinhau rydym wedi blaenoriaethu adnoddau i'n ffwythiannau rheoleiddio, er ein bod yn gweld bod ein gweithgareddau i gyfeiriadau eraill, gan gynnwys ein gwaith gyda'r sectorau preifat a gwirfoddol hefyd yn dwyn ffrwyth o ran canlyniadau i'r Gymraeg ac yn cynyddu'r cyfleoedd i'w defnyddio.

Comisiynydd y Gymraeg

Uned 2, Bloc C
Doc Fictoria
Ffordd Balaclafa
Caernarfon
LL55 1TH

0345 6033 221

post@comisiynyddygyymraeg.cymru

Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg

comisiynyddygyymraeg.cymru

Welsh Language Commissioner

Unit 2, Block C
Victoria Dock
Balaclafa Way
Caernarfon
LL55 1TH

0345 6033 221

post@welshlanguagecommissioner.wales

Correspondence welcomed in Welsh and English

welshlanguagecommissioner.wales

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Llywodraethu

Mae gennym berthynas waith gadarn gyda'r darparwr allanol sy'n darparu'r system rheoli achosion i ni, ac mae cynllun cyflawni wedi'i gytuno gyda nhw. Mae'r cynllun hwn yn nodi y bydd y gwaith datblygu llawn, ynghyd â hyfforddi staff perthnasol ar weithrediad y system, wedi'i gwblhau erbyn canol mis Mawrth 2026. Disgwylir felly i'r system fod yn weithredol o fis Ebrill 2026, gan ein galluogi i fanteisio ar holl fuddiannau'r system o'r dyddiad hwnnw ymlaen.

Mae'r prif fuddiannau disgwyliedig yn cynnwys yr isod:

- Awtomeiddio rhai tasgau gan olygu arbedion mewn amser staff.
- Lleihau baich tasgau dydd i ddydd ailadroddus a gweinyddol.
- Ein galluogi i gadw gwell cofnod o'n gwaith ac amserlenni y mae angen cadw atynt.
- Ein galluogi i fesur cynnydd yn haws yn erbyn ein dangosyddion perfformiad.
- Ein galluogi i fonitro ac adrodd yn well ar gyflawniad unrhyw gamau gorfodi a osodir ar sefydliadau rydym yn eu rheoleiddio.

CEF Berwyn

Rwy'n cymryd y gwaith o fod yn lladmerydd ar ran siaradwyr Cymraeg o ddifrif, yn enwedig yng nghyswllt aelodau bregus cymdeithas. Yn dilyn ymweliad â Charchar y Berwyn ar 17 Tachwedd ble cefais y cyfle i drafod y ddarpariaeth â staff a charcharorion, rwyf wedi penderfynu cynnal ymchwiliad statudol dan adran 17 o Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 i fethiant posibl gan Wasanaeth Carchardai a Phrawf EF i gyflawni ei gynllun iaith Gymraeg.

Yn ogystal, yn ystod yr ymweliad a'r sgysiau gyda'r carcharorion, clywsom am enghreifftiau o unigolion yn cael eu rhwystro rhag siarad Cymraeg gyda'i gilydd. Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn sefydlu rhyddid i ddefnyddio'r Gymraeg gydag eraill yng Nghymru. Rwyf wedi gofyn am sicrwydd bod carcharorion yn ymwybodol y gall unrhyw unigolyn sy'n teimlo bod eu rhyddid wedi'i gyfyngu gysylltu â'm swyddfa i ofyn am ymchwiliad.

Fel rwy'n ei nodi uchod mae ein [cynigion manifesto](#) yn gofyn i lywodraeth nesaf Cymru ddod â chyrff tebyg i'r Gwasanaeth Carchardai a Phrawf o dan gyfundrefn safonau'r Gymraeg.

Rheoleiddio a gorfodi

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor am y sylwadau adeiladol a'r cydnabyddiaeth o'n dull rheoleiddio. Pwysleisiwn unwaith eto fod y newid i gyd-reoleiddio fel dull yn un sy'n seiliedig ar egwyddorion, nid ar ystyriaethau cyllidebol.

Comisiynydd y
Gymraeg
Welsh Language
Commissioner

Mae gennym rôl ddeuol fel rheoleiddiwr: addysgu, cefnogi a hyrwyddo cydymffurfiaeth, ond hefyd gorfodi lle bo angen. Ein dymuniad yw gweithio gyda sefydliadau drwy ddull ataliol a chydweithredol, er mwyn osgoi sefyllfaoedd lle mae angen camau gorfodi. Fodd bynnag, pan nad oes sicrwydd na hyder fod sefydliadau yn cyflawni eu dyletswyddau, byddwn yn gweithredu'n gadarn gan ddefnyddio ein holl bwerau i sicrhau cydymffurfiaeth.

Mae angen i mi dynnu eich sylw at un mater sy'n ymwneud ag Yswiriant Gwladol. Noder mai mater cyllidebol 2025-26 yw cynnydd Yswiriant Gwladol (felly heb ei gynnwys yn Adroddiad Blynyddol 2024-2025). Ein disgwyliad yw derbyn 85% o'r cynnydd, nid 100% fel y nodais yn y cyfarfod.

Diolch am eich diddordeb yn ein gwaith, ac edrychaf ymlaen at barhau i drafod.

Yr eiddoch yn gywir,

Efa Gruffudd Jones
Comisiynydd y Gymraeg

Copi: Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a'r Gymraeg